

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ЕКОЛОГО-ПРАВОВА БЕЗПЕКА СУВЕРЕННІЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріали науково-практичної онлайн-конференції
(Харків, 8 грудня 2022 р.)



Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Кафедра екологічного права
Кафедра права Європейського Союзу
Рада молодих вчених

ЕКОЛОГО-ПРАВОВА БЕЗПЕКА СУВЕРЕННОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріали науково-практичної онлайн-конференції
(Харків, 8 грудня 2022 р.)

За загальною редакцією професора
А. П. Гетьмана

Харків
«Право»
2022

DOI: <https://doi.org/10.31359/978-966-998-457-9>

УДК 349.6(477)

E45

Еколого-правова безпека суверенної держави в умовах воєнного стану : матеріали наук.-практ. онлайн-конференції (Харків, 8 груд. 2022 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. екол. права, Каф. права Європ. Союзу, Рада молодих вчених – Харків : Право, 2022. – 390 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/978-966-998-457-9>

ISBN 978-966-998-457-9

Збірник містить тези наукових доповідей учасників науково-практичної онлайн-конференції, що відбулася у м. Харкові 8 грудня 2022 р.

Розраховане на науковців, фахівців у галузі права, студентів закладів вищої юридичної освіти та всіх, хто цікавиться питаннями екологічного, земельного й аграрного права України.

УДК 349.6(477)

ISBN 978-966-998-457-9

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2022

4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

Яремак Зоряна Василівна

кандидатка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри трудового,
екологічного та аграрного права
Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНФЛІКТУ

Анотація: У публікації обґрунтовано, що інституційний механізм збалансування інтересів у екологічних конфліктах базується на принципі сталого розвитку, в основу якого закладено концепцію узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства та принципі пріоритетності екологічних інтересів.

Ключові слова: екологічний конфлікт, баланс інтересів, сталий розвиток.

Abstract: The publication substantiates that the institutional mechanism for balancing interests in ecological conflicts is based on the principle of sustainable development, which is based on the concept of harmonizing ecological, economic and social interests of society and the principle of priority of ecological interests.

Keywords: ecological conflict, balance of interests, sustainable development.

Соціальні взаємозв'язки, що регулюються нормами екологічного права, характеризуються високим ступенем конфліктності, адже з самого предмету правового регулювання вбачається конфлікт різнопланових інтересів, насамперед, екологічних та економічних. Законодавчо визнаючи різноплановий характер інтересів, які прагнуть реалізувати суб'єкти, вступаючи у екологічні правовідносини, розуміємо, що на практиці така взаємодія зумовлює конфлікт інтересів та є передумовою виникнення еколого-правових конфліктів. Відтак першочерговим завданням є роз-

робка механізму врегулювання конфлікту з метою досягнення компромісу у взаємовідносинах.

В першу чергу інституційним принципом врегулювання різновекторних інтересів в галузі екологічного права слугує концепція сталого розвитку, в основу якої покладено принцип відповідальності перед майбутніми поколіннями та забезпечення високої якості довкілля і здорову економіку всіх народів світу, і включає три складові – економічну, соціальну та екологічну, – які у своїй сукупності якраз спрямовані на узгодження протиріч та врегулювання існуючих конфліктів. Водночас сама концепція сталого розвитку не дає відповіді на питання, яким чином досягнути збалансованості складових сталого розвитку (економічної, екологічної, соціальної), взаємоузгодити різнопланові інтереси: господарські, природоохоронні, суспільні, публічні та приватні, загальнодержавні, регіональні чи місцеві, які часто вступають у протиріччя між собою. А тому питання визначення критеріїв досягнення балансу інтересів є першочерговим в механізмі подолання конфлікту інтересів.

Узгодження інтересів досить складне завдання, яке стоїть перед законодавцем, адже йде мова про збалансування законних, рівнозначних інтересів суб'єктів права. Відтак потрібно розробити критерії для такого узгодження. І. В. Венедіктова, розглядаючи співвідношення приватних і публічних інтересів, відзначає їх узгодженість і наявність балансу, обґрунтовуючи, що критерії встановлення такого балансу, як і дисбалансу інтересів, не лише не визначені законодавством, але й недостатньо вивчені науковцями [1, с. 99]. Більше того, ці критерії «можуть міститися не у сфері права, їх обсяг і зміст є неоднаковими для кожного конкретного випадку» [2, с. 37]. На думку Г. І. Іванець, до них (критеріїв) можна віднести «по-перше, «ієрархію» інтересів, тобто об'єктивно існуючий пріоритет одних інтересів перед іншими; по-друге, ступінь сумісності тих інтересів, що виступають об'єктом правового регулювання» [3, с. 25]. Розвиваючи цю думку О. Я. Курбатов, вважає, що інтереси завжди становлять певну ієрархію як з позиції носія інтересу, так і з точки зору державної влади. Ігнорування цієї ієрархії завжди спричинятиме конфлікти, у їх числі й конфлікти інтересів. Критерієм побудови ієрархії інтересів слугує публічний інтерес [4, с. 89].

Водночас, на сьогодні, це не єдина наукова позиція. Ряд науковців основоположним критерієм встановлення балансу інтересів розглядають принцип пріоритетності прав людини, що відповідає змісту ст. 3 Консти-

туції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави». Публічний інтерес служить лише додатковим критерієм узгодження інтересів [5, с. 30].

Екстраполюючи ці концепції у площину екологічного права, проаналізуємо можливість їх виокремлення та законодавчого закріплення, а також практичного застосування з метою узгодження інтересів та досягнення консенсусу в еколого-правовому конфлікті.

Першочерговими цілями та завданнями правового регулювання у галузі охорони навколишнього природного середовища є забезпечення екологічно безпечного навколишнього середовища як загального суспільного блага та обов'язкової умови існування людства. Це зумовлює наявність одного із найважливіших принципів державної екологічної політики та екологічного права – принцип пріоритетності суспільного інтересу у збереженні довкілля (публічного екологічного інтересу).

Новітня концепція екологічного права зосереджена не тільки на охороні довкілля, але й звертає увагу на встановлення вимог до господарської та іншої діяльності з метою забезпечення екологічної безпеки людини. У зв'язку з цим, конституційного закріплення набуло право на безпечне для життя та здоров'я довкілля (ст. 50 Конституції України).

З наведеного вище бачимо, що законодавчого закріплення отримав як принцип пріоритетності публічного (а саме, екологічного) інтересу, так і принцип пріоритетності прав людини (зокрема, права на безпечне для життя і здоров'я довкілля). Водночас, на нашу думку, колізійність правового регулювання відсутня та має своє логічне пояснення, оскільки в основі права на безпечне для життя і здоров'я довкілля лежить приватний екологічний інтерес в забезпеченні належного стану навколишнього природного середовища, що у підсумку співпадає з публічним екологічним інтересом.

Такі законодавчі конструкції свідчать про наявність двох форм охорони навколишнього середовища: через механізм захисту права на безпечне для життя та здоров'я довкілля та шляхом встановлення пріоритетності суспільного інтересу у збереженні довкілля (публічного екологічного інтересу) [6, с. 207].

Таким чином, інституційний механізм збалансування інтересів у галузі правового регулювання екологічних відносин базується на принци-

пі сталого розвитку, в основу якого закладено концепцію узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства та принцип пріоритетності екологічних інтересів. Визнаючи пріоритетність екологічних інтересів (як публічного, так і приватного), ми не говоримо про порушення балансу інтересів. Пріоритетність екологічних вимог якраз дає можливість забезпечити баланс економічних, соціальних та екологічних інтересів, адже лише шляхом обмежень, нормативів, заборон та інших еколого-правових імперативів, ми зможемо досягти гармонійного економічного та соціального розвитку, не завдаючи шкоди довкіллю.

Безперечно універсальні законодавчі положення не в змозі забезпечити консенсус інтересів в конкретних екологічних правовідносинах конфліктного характеру. В конкретних екологічних відносинах, коли порушується баланс інтересів (виникає еколого-правовий конфлікт), задіюються механізми врегулювання конфлікту з метою співставлення, співмірності інтересів, прав та обов'язків, які реалізують суб'єкти у цій взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2013. 430 с.
2. Васильева С. В. Отражение публичных и частных интересов в решениях Конституционного Суда Российской Федерации. *Интерес в публичном и частном праве*: сб. ст. М., 2002. С. 36–44.
3. Иванец Г. И. Право как нормативное выражение согласованных интересов: автореф. дис. канд. юрид. наук. М., 2001. 30 с.
4. Курбатов А. Я. Защита прав и законных интересов в условиях «модернизации» правовой системы России. М.: Юстицинформ, 2013. 172 с.
5. Пьянкова А. Ф. Обеспечение баланса интересов в гражданско-правовых договорах: монография. Пермь, 2014. 244 с.
6. Яремак З. В. Інституційні принципи узгодження інтересів в еколого-правовому конфлікті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 71. С. 203–209. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.34>